

KASB-HUNAR TA'LIMIDA AVTOMOBILLARNI BO'LAKLARGA AJRATISH VA YIG'ISH KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI

Abdirov Berdax

Ishlab chiqarish ta'limi ustasi. Nukus ilgor
kasbiy mahorat texnikumi

Usnatdinov Ruslan

Ishlab chiqarish ta'limi ustasi, Nukus ilgor
kasbiy mahorat texnikumi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20917345>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 22-iyun 2026 yil

Ma'qullandi: 24-iyun 2026 yil

Nashr qilindi: 26-iyun 2026 yil

KEYWORDS

*kasb-hunar ta'limi, avtomobil
transporti, amaliy ko'nikma, kasbiy
kompetensiya, pedagogik
texnologiyalar, innovatsion
metodlar.*

ABSTRACT

Mazkur maqolada kasb-hunar ta'limi tizimida avtomobillarni bo'laklarga ajratish va yig'ish ko'nikmalarini shakllantirishning pedagogik asoslari chuqur tahlil qilinadi. Avtomobil transporti sohasining jadal rivojlanishi, zamonaviy avtomobillarning konstruktiv jihatdan murakkablashuvi hamda mehnat bozorida malakali mutaxassislariga bo'lgan ehtiyojning ortib borishi kasbiy ta'lim mazmunini takomillashtirishni taqozo etmoqda. Shu nuqtayi nazardan, bo'lajak avtomobilsozlik va avtotexnik xizmat ko'rsatish mutaxassislarida amaliy ko'nikmalarni shakllantirishning ilmiy-pedagogik asoslarini o'rganish muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqotda avtomobillarni demontaj va montaj qilish bo'yicha amaliy tayyorgarlikni rivojlantirishning didaktik tamoyillari, pedagogik yondashuvlari hamda samarali metodlari yoritilgan.

Mamlakatimizda ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, ishlab chiqarish tarmoqlarini malakali mutaxassislar bilan ta'minlash hamda kasbiy ta'lim sifatini oshirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, avtomobil transporti sohasi iqtisodiyotning muhim tarmoqlaridan biri sifatida doimiy ravishda rivojlanib bormoqda. Zamonaviy avtomobillarda elektron boshqaruv tizimlari, raqamli diagnostika vositalari va avtomatlashtirilgan mexanizmlarning keng qo'llanilishi mutaxassislardan nafaqat nazariy bilimlarni, balki yuqori darajadagi amaliy ko'nikmalarni ham talab etadi.

Kasb-hunar ta'limi muassasalarida avtomobillarni bo'laklarga ajratish va yig'ish bo'yicha mashg'ulotlar bo'lajak mutaxassislarining kasbiy tayyorgarligida alohida o'rin tutadi. Mazkur faoliyat orqali o'quvchilar avtomobilning ichki tuzilishi, agregatlar o'rtasidagi funksional bog'liqlik, detallar va mexanizmlarning ishlash prinsiplari haqida chuqur bilimlarga ega bo'ladilar. Bundan tashqari, ular turli nosozliklarni aniqlash, texnik xizmat ko'rsatish va ta'mirlash bo'yicha muhim amaliy tajribalarni ham egallaydilar [2, 467-475].

Pedagogika fanida ko'nikma insonning ma'lum faoliyatni takroriy mashqlar natijasida samarali bajarish qobiliyati sifatida talqin etiladi. Kasbiy ko'nikmalar esa muayyan kasb faoliyatini muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun zarur bo'lgan amaliy harakatlar majmuasini o'z ichiga oladi. Avtomobillarni

bo'laklarga ajratish va yig'ish ko'nikmalari ham aynan shunday murakkab kasbiy ko'nikmalar sirasiga kiradi. Ularni shakllantirish o'quvchilardan texnik bilimlar, mantiqiy tafakkur, diqqat, aniqlik va mas'uliyatni talab qiladi.

Mazkur ko'nikmalarni shakllantirishning pedagogik asoslari, avvalo, faoliyatga yo'naltirilgan ta'lim konsepsiyasiga tayanadi. Ushbu konsepsiyaga ko'ra, bilimlar o'quvchilarga tayyor shaklda berilmaydi, balki amaliy faoliyat davomida egallanadi. O'quvchi avtomobil agregatini mustaqil ravishda qismlarga ajratish va qayta yig'ish jarayonida konstruktsiyaning o'ziga xos xususiyatlarini chuqurroq anglaydi. Bunday yondashuv nazariy bilimlarning amaliy faoliyat bilan integratsiyalashuviga xizmat qiladi.

Avtomobillarni bo'laklarga ajratish va yig'ishni o'qitish jarayonida didaktikaning ilmiylik, tizimlilik, izchillik, tushunarlilik, ko'rgazmalilik va amaliyot bilan bog'liqlik tamoyillariga qat'iy amal qilish talab etiladi. Xususan, ilmiylik tamoyili asosida o'quvchilarga zamonaviy avtomobilsozlikning so'nggi yutuqlari, yangi texnologiyalar va innovatsion texnik yechimlar haqida ma'lumot beriladi. Tizimlilik tamoyili esa avtomobilning barcha agregatlari va mexanizmlarini o'zaro bog'liqlikda o'rganishni nazarda tutadi [4].

Ko'rgazmalilik tamoyili avtomobil konstruktsiyasini o'rganishda alohida ahamiyat kasb etadi. Chunki murakkab mexanik jarayonlarni faqat og'zaki tushuntirish orqali to'liq anglash qiyin. Shu sababli o'quv jarayonida avtomobil agregatlarining kesimlari, maketlar, plakatlar, multimedia vositalari, animatsiyalar va 3D modellar keng qo'llanilishi lozim. Vizual materiallardan foydalanish o'quvchilarning texnik tafakkurini rivojlantiradi va o'quv materialining o'zlashtirilish darajasini oshiradi.

Ko'nikmalarni shakllantirish bir necha bosqichlarda amalga oshiriladi. Birinchi bosqichda o'quvchilarda nazariy tayyorgarlik shakllantiriladi. Ular avtomobil konstruktsiyasi, agregatlar tuzilishi, ishlash prinsiplari va texnik hujjatlar bilan tanishadilar. Ikkinchi bosqichda o'qituvchi tomonidan amaliy harakatlar namoyish etiladi. Bu jarayonda har bir operatsiyaning bajarilish ketma-ketligi, foydalaniladigan asbob-uskunalar va texnologik talablar tushuntiriladi [5].

Uchinchi bosqichda o'quvchilar o'qituvchi rahbarligida amaliy faoliyatni bajaradilar. Mazkur bosqichda ular xatolarini aniqlash va tuzatish imkoniyatiga ega bo'ladilar. To'rtinchi bosqichda esa amaliy harakatlar avtomatlashtiriladi. Ko'p marotaba takrorlangan mashqlar natijasida o'quvchilarda mustahkam kasbiy ko'nikmalar shakllanadi. Nihoyat, yakuniy bosqichda hosil qilingan ko'nikmalar real ishlab chiqarish sharoitida sinovdan o'tkaziladi.

Bugungi kunda kompetensiyaviy yondashuv kasbiy ta'limning asosiy metodologik yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Mazkur yondashuv o'quvchilarning nafaqat bilimlarga ega bo'lishini, balki ularni amaliy vaziyatlarda qo'llay olishini ham nazarda tutadi. Avtomobillarni bo'laklarga ajratish va yig'ish bo'yicha kompetensiyalar tarkibiga texnik hujjatlar bilan ishlash, agregatlarni diagnostika qilish, texnologik operatsiyalarni bajarish, xavfsizlik qoidalari rioya qilish va ishlab chiqarish madaniyatiga amal qilish kiradi [1].

Amaliy mashg'ulotlarni tashkil etishda muammoli ta'lim metodlaridan foydalanish yuqori samaradorlikni ta'minlaydi. Masalan, o'quvchilarga nosoz dvigatel yoki transmissiya uzeli taqdim etilib, nosozlik sababini aniqlash va uni bartaraf etish vazifasi yuklatiladi. Bunday topshiriqlar o'quvchilarning tahliliy fikrlashini, ijodiy yondashuvini va mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatini rivojlantiradi [3].

Shuningdek, loyihaviy ta'lim texnologiyasi ham muhim ahamiyatga ega. Ushbu metod orqali o'quvchilar avtomobilning muayyan agregatini to'liq o'rganish, uning texnik holatini tahlil qilish, demontaj va montaj qilish bo'yicha mustaqil loyihalar ishlab chiqadilar. Natijada ularda ilmiy-tadqiqotchilik va innovatsion faoliyat ko'nikmalari shakllanadi.

Raqamli texnologiyalarning rivojlanishi avtomobil ta'limida yangi imkoniyatlarni yaratmoqda. Virtual laboratoriyalar, elektron o'quv dasturlari, simulyatorlar va kengaytirilgan reallik texnologiyalaridan foydalanish murakkab texnologik operatsiyalarni xavfsiz va samarali o'rganishga imkon beradi. Masalan, virtual muhitda dvigatelni qismlarga ajratish va yig'ish jarayoni bir necha marta takrorlanishi mumkin. Bu esa real jihozlarga zarar yetkazmasdan amaliy tajriba orttirish imkonini beradi.

Dual ta'lim modeli kasbiy ko'nikmalarni shakllantirishda alohida ahamiyatga ega. Mazkur modelda ta'lim muassasasi va ishlab chiqarish korxonalarini o'rtasida uzviy hamkorlik yo'lga qo'yiladi. O'quvchilar nazariy bilimlarni ta'lim muassasasida o'zlashtirish, amaliy ko'nikmalarni servis markazlari va avtomobil ta'mirlash ustaxonalarida shakllantiradilar. Bu esa ularning mehnat bozoriga moslashuvini tezlashtiradi hamda kasbiy tayyorgarlik sifatini oshiradi.

Avtomobillarni bo'laklarga ajratish va yig'ish jarayonida mehnat muhofazasi va texnika xavfsizligi masalalari ham muhim pedagogik vazifa hisoblanadi. O'quvchilar elektr jihozlari, aylanuvchi mexanizmlar, yonuvchi moddalar va og'ir agregatlar bilan ishlashda xavfsizlik qoidalariga qat'iy rioya qilishlari lozim. Shu sababli amaliy mashg'ulotlarning har bir bosqichi xavfsizlik bo'yicha yo'riqnoma bilan boshlanishi maqsadga muvofiqdir.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, avtomobillarni bo'laklarga ajratish va yig'ish ko'nikmalarining samarali shakllanishi pedagogik jarayonning ilmiy asosda tashkil etilishi, zamonaviy texnologiyalarning qo'llanilishi, ishlab chiqarish bilan integratsiyaning ta'minlanishi hamda o'quvchilarning faol ishtirokiga bog'liq. Ayniqsa, amaliy mashg'ulotlarning ulushini oshirish, real texnik vositalardan foydalanish va kompetensiyaviy yondashuvni joriy etish ta'lim samaradorligini sezilarli ravishda oshiradi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, kasb-hunar ta'limida avtomobillarni bo'laklarga ajratish va yig'ish ko'nikmalarini shakllantirish bo'lajak mutaxassislarni tayyorlashning eng muhim tarkibiy qismlaridan biri hisoblanadi. Mazkur jarayonning pedagogik jihatdan puxta tashkil etilishi o'quvchilarda kasbiy bilim, amaliy mahorat, texnik tafakkur, mustaqil qaror qabul qilish qobiliyati va mehnat madaniyatini rivojlantiradi. Natijada zamonaviy avtomobil transporti sohasida samarali faoliyat yurita oladigan, raqobatbardosh va yuqori malakali mutaxassislarni tayyorlash imkoniyati yaratiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- 1.Hakimova, M. F., & Musaxanova, G. M. (2019). Kasbiy pedagogika. T.: TDIU, 306.
- 2.Jo'Rayev, Yashnarjon Rovshan O'G'Li (2022). TA'LIM MUASSASALARIDA AVTOMOBIL HAYDOVCHILARNI TAYYORLASH SIFATINI OSHIRISH USLUBINI TAKOMILASHTIRISH. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 2 (12), 467-475.
- 3.Kramerinko G.V, Barashkov I.V. Avtomobillarga texnikaviy xizmat ko'rsatish. Toshkent. 1998. 576 b.
- 4.Magdiyev Sh.P. Rasulov H.A. Avtomobil va dvigatellarga texnik xizmat ko'rsatish, ta'mirlash. Toshkent, "ILM ZIYO", 2009. 208 b.

5.XODJABOYEV, A., & Husanov, I. (2007). Kasbiy ta'lim metodologiyasi. Toshkent. Fan texnologiyasi nashriyoti.

**INNOVATIVE
ACADEMY**